

Osmanlı Bankası'nın Sağlık ve Sosyal Yardımları

Murat KORALTÜRK*

Osmanlı Bankası bir finans kurumu olarak ve genellikle Osmanlı iktisadi tarihi kapsamında araştırmalara konu olmaktadır. Araştırmalarda kuruluş amaçları, faaliyetleri ve temel işlevleri açısından ele alınan Osmanlı Bankası'nın, bu yönleri yanı sıra yani iktisadi tarihinin konusu olmak dışında, sosyal tarih araştırmalarına pek konu olmadığı veya sosyal tarihin konusu olacak yönlerinin yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Ancak Osmanlı Bankası'nın bir finans kurumu olmak yanında sosyal görevlerde de bulunduğu dönemin basınında yer almış haber ve yazılardan öğrenilmektedir.¹ Bu makale Osmanlı Bankası'nın üzerinde yeterince durulmamış bu sosyal yönüne işaret etmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Depremzede ve Yangınzedelelere Yapılan Yardımlar

Osmanlı Bankası başta İstanbul'da olmak üzere Osmanlı Devleti'nin dört bir yanında meydana gelen yangından depreme kıtlıktan savaş durumuna kadar afetler ve diğer sorunlar karşısında ya düzenlenen yardım kampanyalarına parasal katkıda bulunmuş ya da doğrudan kampanyalar düzenlemiştir. Dönemin gazetelerinde genellikle İstanbul'un en önemli sorunlarından olan yangın felaketlerinin ardından düzenlenen

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Bu makalede atıf yapılan gazeteler Osmanlı Bankası için Türkiye İktisadi ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın yürüttüğü ve tarafımdan yönetilmiş olan "Basında Osmanlı Bankası (1850-2000) Projesi" kapsamında taranmıştır.

yardım kampanyalarında Osmanlı Bankası'nın da adına rastlanır. 1865 Galata yangınında zarar gören Soeurs de la Charite de St. –Benoit'ya yardım yapanlar arasında 1200 frank ile Osmanlı Bankası da bulunmaktadır.² 1870 Pera yangını ardından yangınzedelere yardım amacıyla maliye nazırının başkanlığında ve üyeleri arasında Osmanlı Bankası genel müdürünün de bulunduğu bir yardım komitesi kurulur.³ Padişahın 10000 lira yardımda bulunduğu kampanyaya Osmanlı Bankası 3000 lira ile katılır.⁴ 1889'da Üsküdar'da yaşanan yangın felaketinden etkilenenlere yardım amacıyla düzenlenen ve 129434 liranın toplandığı kampanyaya ise Osmanlı Bankası 2000 lira ile katılır.⁵

1890'da Selanik'te meydana gelen yangının ardından padişahın emriyle bir yardım komisyonu kurulur. Bu komisyonun İstanbul'daki finans çevrelerinden de destek istemesi üzerine İstanbul'da ikinci bir yardım komitesi kurulur ve başkanlığına Osmanlı Bankası Müdürü La Fuente getirilir. 18 Eylül 1890'da toplanan bu yardım komitesi biri Galata'da diğeri Pera'da çalışacak iki alt komite oluşturur.⁶

1881'de Sakız ve Çeşme'de yaşanan deprem faciası üzerine Paris'te bir yardım komitesi kurulur. Osmanlı Bankası bu kampanyaya 25000 frank ile katılır.⁷ Ocak 1890'da Midilli'de yaşanan deprem felaketinden sonra felaketzedelere yardımda bulunan kişi ve kurumlar arasında 1000 kuruş ile Osmanlı Bankası da yer alır.⁸

Savaşlarda Yapılan Yardımlar

Osmanlı Bankası, yangın felaketlerinin yanı sıra diğer afetler ve olağanüstü durumlar karşısında da yardım kampanyalarına katılmıştır. Bunlardan biri de 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile yerlerinden olan halka yardım amacıyla Gedik Paşa Tiyatrosu'nda düzenlenen gösteridir. Bu yardım komitesinin üyeleri arasında Osmanlı Bankası yöneticilerinden Von Haas da bulunmaktadır.⁹

Osmanlı Bankası doğal afetler sonrası çeşitli kişi ve kurumlarla birlikte felaketzedelere yönelik düzenlenen yardım kampanyalarına nakit katkıda bulunmanın yanı sıra, 1897 Türk-Yunan Savaşı'nda olduğu gibi savaşta yaralananlara yardım etmek amacıyla bir ambulans servisi kurar. Genel Müdür Sir Edgar Vincent'in girişimi ile kurulan ambulans servisinin başına Dr. Lardy getirilir. Ambulans servisinin 23 Nisan

2 *Journal de Constantinople*, 25 Şubat 1865.

3 *Rużname-i Ceride-i Haradis*, 8 Haziran 1870.

4 *The Levant Herald*, 10 Haziran 1870.

5 *Sabah*, 4 Aralık 1889.

6 *Le Moniteur Oriental*, 19 Eylül 1890.

7 *La Turquie*, 15 Nisan 1881.

8 *Le Moniteur Oriental*, 17 Ocak 1890.

9 *Basiret*, 12 Haziran 1878.

1897'de İstanbul'dan cepheye hareket etmesinden önce Sir Edgar Vincent servis personeline Pera Palas'ta bir yemek verir. Sir Edgar Vincent yemekte yaptığı konuşmasında "bilimin çalışmasına maneviyatıyla yardımcı olan" servis imamı dahil bütün servis çalışanlarını kutlar.¹⁰ Osmanlı Bankası'nın kurduğu ambulans servisi Selanik üzerinden Ellassona'ya geçer. 12 Haziran 1897 tarihli *Le Moniteur Oriental*'in haberine göre, servis bütün malzemesini ve 50 yatağı Hilal-i Ahmer'e bağışlar.¹¹ Savaşın ardından Osmanlı Bankası'nın kurmuş olduğu ambulans servisi, savaşta gösterdiği yararlılıktan dolayı övgü alır. Servis çalışanlarının İstanbul'a dönüşleri üzerine Osmanlı Bankası 15 Haziran 1897'de Pera Palas'ta bir yemek verir.¹² Osmanlı Devleti en üst düzeyde yani padişah tarafından ambulans servisi çalışanlarını mecidiye nişanı ile taltif eder.¹³

Sir Edgar Vincent

Osmanlı Bankası Birinci Dünya Savaşı sırasında da çeşitli yardım girişimlerinde bulunmuştur. Mayıs 1915'te banka çalışanları arasında bir yardım kampanyası düzenlenir. Bu bağlamda toplanan yardım ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne verilmek üzere 498 çift terlik, Taksim Taşkışla Hastanesi'ne 23000 sigara ve 5000 parça çamaşır, Haydarpaşa Mekteb-i Tıbbiye Hastahanesi'ne 100 adet hırka, Pangaltı'da Mekteb-i Harbiye Hastanesi'ne 12000 sigara ve 100 parça yatak çarşafı ve tıbbi alet, Nişantaşı'ndaki Askeri Menzil Hastanesine 12000 sigara teslim edilir.¹⁴

Temmuz 1915'te ise Osmanlı Bankası yaralı askerlerin tedavisi için Pangaltı'nda Mühendis Mektebi Hastanesi'nde bir salonu tefriş eder.¹⁵ Osmanlı Bankası Eylül 1915'te Taşkışla Hastanesi'ne ameliyathanede kullanılmak üzere yaralı taşınması için bir sedyeli araba ve kırk şişe kloroform bağışlar.¹⁶ Osmanlı Bankası'nın bu yardımları, yapıldıkları hastane başhekimliklerince teşekkürle karşılanır.

Osmanlı Bankası'nın dönemin basınına aksetmiş haberlerden öğrenildiği kadarıyla depremler, yangınlar sonrasında ve savaşlarda sağlık ve sosyal amaçlı yardımlarda

10 *Le Moniteur Oriental*, 24 Şubat 1897.

11 *Le Moniteur Oriental*, 12 Haziran 1897.

12 *Le Moniteur Oriental*, 15 Haziran 1897.

13 *Le Moniteur Oriental*, 30 Haziran 1897.

14 *İkdam*, 16 Mayıs 1915.

15 *İkdam*, 11 Temmuz 1915.

16 *İkdam*, 22 Eylül 1915.

bulunduğu ve bu yönünün üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir. Bugün de benzer yardımları temel işlevleri bu tür yardımları yerine getirmek olmayan bankalar ve şirketlerin yapıyor olması, girişimcileri ve iktisadi kurumları bu tür sosyal yardımlara yönelten nedenler ile birlikte Osmanlı Bankası'nın bu yönünün araştırılması gerekmektedir.

Abstract

This article is an attempt to shed some light on a less recognised aspect of the Ottoman Bank, which has been mostly studied in the context of the 19th century financial and economic history of the Ottoman Empire. This paper explores the Ottoman Bank's poor-relief activities as they were reflected by the newspapers, in the time fire, earthquake and war, during the late 19th century and early 20th century.

Key words

The Ottoman Bank, Poor-relief, Social History.